

Elämä jääkärinä ja eläinlääkärinä

Saksaan sotilaskoulutukseen hakeutuneiden jääkäreiden joukossa oli 5 valmista eläinlääkäriä ja 8 eläinlääketieteen kandidaattia tai alan opiskelun aloittanutta. Lisäksi kolme jääkäriä siirtyi opiskelemaan eläinlääketiedettä ja valmistui eläinlääkäriksi jääkärikauden jälkeen. Jääkäreissä oli siten kaikkiaan 16 eläinlääkäriä. Määrää voidaan pitää merkittävänä, sillä vuonna 1920 Suomessa oli kaikkiaan 159 laillistettua eläinlääkäriä.

Teksti: Timo Sahi

KEITÄ OLIVAT JÄÄKÄRIPATALJOONASSA PALVELLEET ELÄINLÄÄKÄRIT

Selvästi vanhin eläinlääkäreistä oli helsinkiläinen **Marcus Kjöllnerfeldt**, joka valmistui eläinlääkäriksi Münchenissä 1907 ja eläinlääketieteen tohtoriksi Giessenissä 1912. Hän liittyi 38-vuotiaana Pfadfinder-kurssille heti kurssin ensimmäisenä päivänä 25.2.1915, mutta erosi jo 6 viikon kuluttua ja siirtyi Berniin jatkamaan lääketieteen opintojaan. Lieneekö hän tuntenut itsensä liian vanhaksi kurssille? Hän valmistui lääkäriksi 1916 ja toimi myöhemmin sekä lääkärinä että eläinlääkärinä.

Pfadfinder-kurssille liittyi heti alussa myös toinen eläinlääkäri, Dresdenistä valmistunut **Oskar Arne Höckert**. Muut valmiit eläinlääkärit, **Juho Talvitie**, **Vaino Kaisla** ja **Kaarle Engelberg** (myöh. Engelvuori), liittyivät Jääkäripataljoonaan alkuvuodesta 1916. Talvitie oli valmistunut Hannoverista 1912 ja ehtinyt toimia Lapuan kunnaneläinlääkärinä 3 vuotta. Hän toimi samalla jääkäreiden värvääjänä Pohjanmaalla, mutta paljastui ja joutui pakenemaan Merenkurkun yli Ruotsiin, josta hän jatkoi edelleen Saksaan. Kaisla valmistui eläinlääkäriksi Giessenissä 1914 ja toimi sen jälkeen kaksi vuotta eläinlääkärinä Saksassa ennen Pataljoonaan liittymistään. Engelberg liittyi Pataljoonaan heti Dresdenistä valmistumisensa jälkeen.

Dresdenin eläinlääkärikorkeakoulussa opiskelleita ja Jääkäripataljoonaan liittymi-

sen vuoksi siellä opiskelunsa keskeyttäneitä oli yhtensä 6: **Rudolf Hemnell**, **Armas Kovasin**, **Ernst Köhler**, **Albin Palmen**, **Aleksander Weledejeff** (myöh. **Warppe**) ja **Georg Öhman**. Näistä Öhman valmistui eläinlääkäriksi jääkäriaikana 1917, Hemnell ja Weledejeff 1918 ja Köhler 1919. Dresdenissä opiskelleiden suuri osuus selittyi sillä, että Georg Öhman teki siellä menestyksellistä värväystä. Öhman liittyi syksyllä 1914 kotimaassa käydessään ylioppilaiden aktivistiliikkeeseen. Hän oli Berliiniin perustetun toimiston ensimmäinen sihteeri. Helmikuussa 1915 hän oli värväysmatkalla Saksan satamissa ja sai useita merimiehiä liittymään suunniteltuun suomalaiseen sotilaskoukoon. Häntä kutsuttiin jääkäriksi numero yksi, sillä hän oli ensimmäinen, joka liittyi Pfadfinder-kurssille. Giessenin yliopistossa eläinlääketiedettä opiskellut Guy Örn liittyi Pataljoonaan keväällä 1916, mutta hänet vapautettiin palveluksesta jo 8 päivän kuluttua sairauden takia ja hän valmistui eläinlääkäriksi 1919.

Oman lukunsa muodostaa Dresdenissä ja myöhemmin Leipzigin yliopistossa opiskellut **Alpi Alexander Pasma**, joka valmistui eläinlääketieteen kandidaatiksi 1911. Hän liittyi Pataljoonaan 26.11.1915, mutta vuotta myöhemmin hänet laskettiin siviilityöhön. Hän toimi sen jälkeen apulaiseläinlääkärinä Saksassa ja osallistui Vapaussotaan eläinlääkärinä. Sodan jälkeen hän hoiti kunnaneläinlääkärin tehtäviä Suomessa kuolemaansa saakka 1924,

mutta eläinlääkäriksi hän ei valmistunut koskaan. Häntä voidaan kuitenkin pitää yhtenä jääkärieläinlääkärinä.

Kolme jääkäriä ryhtyi opiskelemaan eläinlääkäriksi vasta jääkärikauden jälkeen: **Rolf Kommonen**, **Ville Lauri Kosola** ja **Toivo Johannes (Jussi) Maunu**. Kommonen valmistui eläinlääkäriksi Kööpenhaminassa 1930, Kosola Hannoverissa 1926 ja Maunu Dresdenissä 1922. Maunu oli suorittanut lääketieteen alkututkinnon Helsingin yliopistossa 1914.

Viisi jääkäriä väitteli eläinlääketieteen tohtoriksi: Kjöllnerfeldt 1912, Engelberg 1917, Örn 1919, Kaisla 1922 ja Weledejeff 1927. Engelberg ja Weledejeff väittelivät Leipzigin, muut Giessenissä. Kjöllnerfeldt ja Talvitie suorittivat lisäksi lääkärintutkinnon, ja Kjöllnerfeldt väitteli myös lääketieteen tohtoriksi Bernissä 1917.

TOIMINTA JÄÄKÄRIPATALJOONASSA JA SUOMEEN PALUUN JÄLKEEN

Eläinlääkärit osallistuivat Jääkäripataljoonassa samaan sotilaskoulutukseen kuin muutkin jääkärit. Sotilaallisesti parhaiten menestyi Georg Öhman, joka ylennettiin zugeführeriksi. Höckert ja Palmen ylennettiin gruppenführeriksi. Jääkäripataljoonan mukana taisteluihin itärintamalla osallistuivat Hemnell, Höckert, Kaisla, Kosola, Köhler, Maunu, Palmen, Pasma, Talvitie, Weledejeff ja Öhman.

Normaalin sotilaskoulutuksen lisäksi kaikki valmiit eläinlääkärit ja kaksi opin-

tojensa loppuvaiheessa ollutta toimivat myös ammattinsa mukaisissa tehtävissä. Georg Öhman, joka ei vielä ollut valmis eläinlääkäri, toimi muun palveluksensa ohella apulaiseläinlääkärinä Lockstedtin leirin hevossairaalassa jo elokuusta 1915 lähtien ja Kaarlo Engelberg 1916 lähtien. Öhman määrättiin myöhemmin pataljoonan haupsipatterin eläinlääkäriksi ja valmistuttuaan vielä eläinlääkäriksi Libaun hevossairaalaan. Väinö Kaisla nimettiin sotilaseläinlääkäriksi 23.10.1916 ja määrättiin hoitamaan Jääkäripataljoonan eläinlääkärin tehtäviä. Hän laati Jääkäripataljoonan toimittamaan Suomalaiseen sotilaskäsikirjaan luvun Eläinlääkäritoiminta sotajoukoissa. Kaikki valmiit eläinlääkärit palvelivat lisäksi eläinlääkäreinä Saksan armeijassa itärintamalla ja ainakin Talvitie myös länsirintamalla. Oskar Arne Höckert sai jo 31.7.1916 siirron alieläinlääkäriksi itärintamalle Saksan armeijan hevossairaalaan. Keväällä 1917 alieläinlääkäriksi Saksan armeijaan määrättiin Kaarlo Engelberg ja Aleksander Weledejeff, joka ei ollut vielä valmis eläinlääkäri. Engelberg, Höckert ja Weledejeff palvelivat Saksan armeijassa kesään 1918 asti eivätkä sen vuoksi osallistuneet Vapaussotaan.

Pataljoonan palatessa Suomeen sen pääjoukon mukana saapuivat 25.2.1918 Vaasaan Kaisla, Kosola, Köhler, Maunu, Palmén, Talvitie ja Öhman. Kaisla ja Talvitie oli ylennetty kapteeneiksi, Öhman yliluutnantiksi. Köhler ja Palmén olivat luutnantteja. Em. 7 jääkäriin lisäksi Vapaussotaan osallistuivat maaliskuussa 1918 Suomeen palanneet Hemnell, Kjöllfeldt ja Pasma. Juho Talvitie määrättiin väliaikaisen lääkintähallituksen jäseneksi ja 29.3.1918 alkaen armeijan ylieläinlääkäriksi. Kaisla toimi lääkintähallituksen määräämänä joukko-osastojen eläinlääkintähuollon järjestäjänä. Joukkojen eläinlääkäreinä toimivat Hemnell, Köhler, Pasma ja Öhman. Kjöllfeldt määrättiin järjestämään Vilppulan rintaman lääkintäpalvelusta ja myöhemmin hän toimi sairaspataljoonan lääkäriin ja eläinlääkäriin. Kosola ja Palmén olivat komppanian päälliköitä.

Vapaussodan jälkeen kaikki vapaussotaan osallistuneet jäivät armeijan palvelukseen. Kjöllfeldt erosi kuitenkin palveluksesta jo 6.6.1918. Muut palvelivat 2-4 vuotta lukuun ottamatta Kaislaa, Talvitietä ja Öhmania, jotka jäivät armeijan palvelukseen. Muut paitsi Kosola, Maunu ja Palmén toimivat eläinlääkärin tehtävissä. Kosola oli komppanian päällikkö. Maunu ja Palmén

saivat syksyllä 1918 komennuksen tai loma eläinlääkäriopintoja varten Saksassa. Myös Saksan armeijassa eläinlääkäriin palvelleet astuivat Suomeen palattuaan Suomen armeijan palvelukseen. Näistä Höckert kuoli traagisesti jo 15.10.1918. Hän sai luvan lähteä hakemaan Saksaan jäänyttä omaisuuttaan. Laiva, jolla Höckert matkusti, ajoi miinaan Viron rannikolla, ja Höckert hukkui tässä haaksirikossa.

VARSINAINEN URA ELÄINLÄÄKÄRIINÄ

Armeijan palvelukseen jääneistä eläinlääkäreistä Juho Talvitie teki merkittävimmän uran. Hän oli Vapaussodan aikana ja sen jälkeen heinäkuuhun 1918 armeijan ylieläinlääkäri. Tämän jälkeen hän siirtyi organisaatiouudistuksen yhteydessä Suomen senaatin sota-asiaintointimistokunnan eläinlääkintöosaston toimistopäälliköksi. Ratsuväkikiprikaatin eläinlääkäriksi hän siirtyi 1921, mutta ryhtyi parin vuoden kuluttua virkavapaalla opiskelemaan lääketiedettä Berliinin yliopistossa, josta hän valmistui lääkäriksi 1926. Vuoden 1926 lopulla hänet nimitettiin sotaväen ylieläinlääkäriksi, jossa virassa hän palveli 14 vuotta vuoden 1940 lopulle asti. Samalla hän oli yliremonttiupseeri (sotaväen hevoshuollon tarkastaja). Vuodesta 1931 alkaen hän toimi myös puolustusministeriön eläinlääkintötoimiston päällikkönä. Hän oli jäsen useissa valtion komiteoissa ja puheenjohtajana mm. hevossiirtolan perustamista valmistelleessa komiteassa ja palveluskoirakomiteassa. Talvisodan aikana hän oli Päämajan eläinlääkintöosaston päällikkö. Vuoden 1940 lopulla hänet siirrettiin vastoin tahtoaan Kotijoukkojen esikuntaan. Jatkosodassa hän oli Kotijoukkojen eläinlääkintöosaston päällikkö, jonka jälkeen hänet siirrettiin lakkautuspalkalle. Talvitie ylennettiin eläinlääkintäeverstiksi 1927. Hän kuoli 1950.

Väinö Kaisla oli Vapaussodan jälkeen 2. Divisioonan eläinlääkäri, kunnes hänet määrättiin 1921 alusta Sotaväen esikuntaan ylieläinlääkärin toimiston päälliköksi. Sen jälkeen hän toimi Jääkärikykistöröykmentin eläinlääkäriin 1922-34, Kenttäkykistöröykmentin eläinlääkäriin 1934-35 ja Armeijan Kengityskoulun johtajana 1935-39. Hän hoiti useasti lyhyitä jaksoja sijaisena Sotaväen ylieläinlääkärin ja Puolustusministeriön eläinlääkintöosaston päällikön tehtäviä. Talvisodan aikana hän oli III AK:n eläinlääkäri ja jatkosodassa Karjalan Armeijan, Annuksen Ryhmän ja V AK:n

eläinlääkäri. Hän jatkoi vielä Kengityskoulun johtajana 1944-45, kunnes jäi eläkkeelle. Kaisla ylennettiin eläinlääkintäeverstiksi 1940 ja hän kuoli 1964.

Georg Öhman oli aluksi Tykistökouluissa eläinlääkäriin, mutta määrättiin vuoden 1918 lopulla Kenttäkykistöröykmentti 1:n eläinlääkäriksi, jossa tehtävässä hän palveli vuoteen 1939 asti. Samanaikaisesti hän toimi hippologian opettajana Kadettikoulussa ja Suojeluskuntien päällystökoulussa sekä kengitysosin opettajana Kengityskoulussa. Talvisodan aikana hän oli Päämajan eläinlääkintöosaston päällikkö sekä divisioonan ja armeijakunnan eläinlääkäri ja jatkosodassa eläinlääkinnän tarkastaja ja Päämajan eläinlääkintöosaston toimistopäällikkö. Sodan jälkeen hän oli vielä Pääesikunnassa toimistopäällikkönä ja Kengityskoulun johtaja 1945-55. Hänet ylennettiin eläinlääkintäeverstiksi 1941 ja hän kuoli 1957.

Suurin osa eläinlääkäreistä teki uran piirieläinlääkäriin tai kunnaneläinlääkäriin. Yli 10 vuotta piirieläinlääkäriin toimivat Köhler (25 v.), Engeltuori (22 v.), Warppe (22 v.), Palmén (18 v.) ja Hemnell (13 v.). Kunnaneläinlääkäriin toimi pisimpään Kosola, yhteensä 31 vuotta Kauhavalla ja Lapualla, ja useita vuosia myös Kovasin (23 v.), Hemnell (22 v.), Palmén (17 v.), Warppe (13 v.) ja Köhler (9 v.). Maunu toimi yksityisenä eläinlääkäriin Tampereella 25 vuotta ja Engeltuori Vaasassa 10 vuotta. Örn teki uran Turussa eri teurastamoiden lihastarkastajana 37 vuoden ajan. Kovasin oli päätoimisena tarkastuslääkäriin 16 vuotta. Maunu oli Tampereen kaupungin lihastarkastamon apulaisjohtaja 11 vuotta. Kosola toimi päätyönsä ohella lihantarkastajana 26 vuotta. Myös Öhman hoiti virkansa ohella sekä lihantarkastajan että kunnan eläinlääkärin tehtäviä.

Talvisodan sytyttyä Suomessa oli 258 eläinlääkäriä, joista 194 kutsuttiin sotapalvelukseen. Armeijan tarpeisiin otettiin 72 000 hevosta. Jääkärieläinlääkärit kutsuttiin palvelukseen 62-vuotiasta Kjöllfeldtiä ja Örniä lukuun ottamatta. Haavoituneiden ja sairaiden hevosten hoito oli haastava työ. Engeltuori, Hemnell ja Palmén määrättiin divisioonan eläinlääkäriksi, Köhler armeijakunnan apulaiseläinlääkäriksi. Kaikki palvelivat myös jatkosodassa, jossa Kosola, Köhler ja Palmén olivat osan aikaa divisioonan eläinlääkäreinä. Engeltuori, Hemnell, Kosola ja Köhler ylennettiin eläinlääkintäeverstilutnantteiksi, Palmén ja Warppe eläinlääkintämajureiksi.

Palmen oli ollut jo 1920-luvulla Parikkalan suojeluskunnan paikallispäällikkö, ja myöhemmin hän palveli Sortavalan suojeluskunnan esikunnassa. Warppe toimi Orivedellä suojeluskunnantalon Suojan johtokunnassa. Talvitie oli 1920 Upseeriliiton johtokunnan jäsen ja 1939 lähtien kuolemaansa saakka 1950 Jääkäriiliiton Helsingin alaostaston puheenjohtaja sekä 1950 myös Jääkäriiliiton johtokunnan jäsen. Öhman oli 1932-33 Suomen eläinlääkäriupseeriyhdistyksen puheenjohtaja ja vuosina 1945-56 Jääkäriiliiton Hämeenlinnan alaostaston puheenjohtaja.

Eläinlääkärit osallistuivat myös muuhun yhteiskunnalliseen toimintaan. Hemnell oli sekä Pietarsaaren että Kokkolan kaupunginvaltuuston jäsen ja Kaisla Hämeenlinnan kaupunginvaltuuston jäsen, molemmat 7 vuotta. Engelvuori ehti olla vuoden Haapaveden kunnanvaltuustossa ennen muuttamistaan muualle. Hemnell oli terveydenhoitolautakunnan sihteeri Pietarsaareissa 20 vuotta ja Köhler usean vuoden Käkisalmen vastaavan lautakunnan puheenjohtaja. Kovasin oli Viipurin Eläinsuojeluyhdistyksen puheenjohtaja tai varapuheenjohtaja 12 vuotta. Kjölterfeldt oli muutaman vuoden Suomen Kennelklubin puheenjohtaja. Hän oli äitinsä puolelta Sinebrychoffin sukua ja ilmeisesti siksi vuosikausia Sinebrychoffin

johtokunnassa ja myös sen puheenjohtaja. Kaisla oli lähes 30 vuotta Hämeen Hevosjalostusliiton johtokunnassa ja vuodesta 1947 Hämeen Hippoksen puheenjohtaja. Kosola oli 1930-luvulla Etelä-Pohjanmaan Hevosjalostusliiton sihteeri.

Valtakunnallista kuuluisuutta sai Kaarlo Engelvuori toimiessaan Haapaveden piirieläinlääkärinä. Maaherran määräyksestä ja maatalousministeriön ohjeiden mukaisesti Engelvuori teki vuoden 1931 lopulla hevosten massatarkastuksia näivetystaudin levinneisyyden selvittämiseksi. Nivalassa hän määräsi 30 hevosta tapettavaksi. Omistaja kieltäytyi lopettamasta yhtä näistä hevosista, ja asia meni käräjille. Vaikka Engelberg oli kokenut eläinlääkäri ja tunnettu erityisesti eläinkirurgina, kansa väitti häntä ammatitaidottomaksi. Hevosen lopettamisesta kieltäytynyt omistaja määrättiin pidätettäväksi. Suuri joukko pitäjäläisiä vastusti pidätystä ja mukiloit pidätysmääräyksen antaneen nimismiehen. Tätä kapinointia virkavaltaa vastaan kutsuttiin rauhoittamaan komppania sotaväkeä. Tilanne, joka sai nimen konikapina, laukesi kuitenkin rauhanomaisesti. Myöhemmin presidentti Svinhufvud armahti tuomitut kapinoitsijat. Engelberg siirtyi pari vuotta myöhemmin Tammelan piirieläinlääkäriksi.

KIRJALLISUUS

Helminen Katri. Eläinlääkärinkunnan puolesta taistellen: Rainer Stenius toimijana Suomen eläinlääketieteen kentällä vuosina 1918 – 1951. Acta Universitatis Ouluensis B Humaniora 108, Oulu 2013. Väitöskirja.

Jääkäriliitto ry. Suomen jääkärien elämäkerrasto 1975. Sotatieteen Laitoksen julkaisuja XIV. Vaasa Oy:n kirjapaino, Vaasa 1975.

Puolustusministeriön Sotahistoriallinen toimisto, toim. Suomen jääkärien elämäkerrasto. Puolustusministeriön Sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IV. Werner Söderström Osakeyhtiö, Porvoo 1938.

Suomen eläinlääkärien nimikirja vuosilta 1843 – 1942. Suomen eläinlääkäriyhdistys, Helsinki 1942.

Tirronen Eino, Hämäläinen Osmo, Viinikainen Esko, toim. Puolustusvoimien huolto 1918 – 1986. Huoltoupseeriyhdistys ry, Mikkeli 1988.

Kirjoittaja on lääkintäkenraalimajuri evp, Puolustusvoimien yllilääkäri 1996–2003.